

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лъчезар Божидаров Антонов,
Югозападен университет „Неофит Рилски“

на дисертационен труд
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 2.3. Философия
на ФРАНЧЕСКО ТРУПИЯ, редовен докторант към Философски факултет на
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

на тема: "ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА СУБАЛТЕРНОСТТА. ИДЕНТИЧНОСТИ,
ХЕГЕМОНИИ И ПРОСТРАНСТВА НА СЪЩЕСТВУВАНЕ НА
МАЛЦИНСТВАТА В ИЗТОЧНА ЕВРОПА"

Представеният ми за становище дисертационен труд е с общ обем от 194 страници и е структуриран в увод, две глави, заключение и библиография. По темата на дисертацията са публикувани единадесет статии в чуждестранни научни издания и една студия с обем от 80 страници, което многократно надвишава минимално изискуемата публикационна продукция за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ по съответното професионално направление, съгласно Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертацията е посветена на философско-аналитичния прочит и концептуализация на грамшианското понятие „субалтерност“ в неговата проблемно-тематична отнесеност към ситуацията на малцинствата в Централна и Югоизточна Европа след края на Студената война. Опитвайки се да пречупи малцинствената проблематика през призмата на все още актуалната, макар и позабравена напоследък теория за културната хегемония на Антонио Грамши, докторантът ни предлага едно оригинално като замисъл и прецизно като изпълнение научно изследване, чиито приносен характер не буди у мен никакво съмнение.

В своя труд докторантът се придържа към един философски подход за интерпретация на малцинствените групи и колективните идентичности, заимстван от постмодернистките и постструктуралистките изследвания, който отива отвъд интерпретативните схеми както на есенциалистката, така и на конструктивистката парадигма, и който в същото време не игнорира комплексността на културната реалност и идентичността на малцинствата както по отношение на тяхната вътрешна динамика и многообразие от форми и проявления, така и по отношение на тяхната обвързаност с външни обстоятелства и податливост на външни влияния. Струва ми се, че този подход е адекватно подбран с оглед на поставените задачи в дисертационния труд.

Докторантът подхожда към своето изследване от позицията, че „колониалното“ – схващано като механизъм за снизходително

покровителстване на маргинализирания „Друг“ – може да бъде отнесено към темата за субалтерното социално и политическо позициониране на малцинствените групи в посткомунистическите общества. Въпреки че с края на Студената война и краха на Източния блок комунистическият колониализъм, от който страдат националните малцинства в тези общества престава да съществува официално, колониалността намира нови форми на съществуване в рамките на вече прокараните граници, основани на хегемонни интереси, като по този начин продължава да потиска различните (етнически, полови, религиозни и т.н.) малцинствени групи. Напълно споделям позицията на докторанта по този въпрос и смятам, че тя е аргументирано и последователно изложена в хода на изложението.

Актуалност на темата

Дисертационният труд е посветен на изключително актуални и, същевременно, социално-значими въпроси, които, макар и широко дискутирани през последните няколко десетилетия, не са получили и до днес достатъчно задоволителни отговори. Темата на дисертацията е актуална както в научно-теоретически, така и в обществено-практически контекст, а проблематизираните в нея въпроси относно новите проявления на колониалността в съвременните посткомунистически общества и новите подходи на осмисляне на външно наложеното приписване на субалтерен статут на определени сегменти от тези общества ни дават възможност за едно по-добро разбиране както на проблемите на малцинствените групи днес, така и на хегемонните структури, от които тези групи са обхванати.

Критични бележки и препоръки

Без да омаловажавам по никакъв начин безспорните достойнства на предложения труд ще си позволя да отправя две чисто формални критични бележки и една пожелателна препоръка към нейния автор.

1. Авторефератът, изготвен от докторанта, стриктно следва структурата на дисертацията и напълно възпроизвежда нейното съдържание. В него коректно и точно са отразени основните идеи, изводи и приносни моменти на дисертацията, но за мен остава неясно, защо авторът се е отказал да се придържа към установения формат за автореферат и не е представил целите и задачи на своето изследване, както и неговия обект и предмет, в обособени отделни параграфи, каквато е обичайната практика за това. Опасявам се, че в настоящия си вид авторефератът би могъл да създаде известни неудобства на онези читатели, които не познават основния текст на дисертационния труд и разчитат да придобият представа за него единствено чрез автореферата.
2. Като цяло анализите на поставените в дисертацията въпроси, както и направените въз основа на тях обобщения са подплатени с конкретни примери и сериозна аргументация, но въпреки това, на няколко места в текста се срещат и някои съмнителни тези, които звучат неубедително

поради недостатъчно прецизното им формулиране. Така например, на стр. 96 се изказва твърдението, че „социалната наука винаги е подчертавала необходимостта от пълно признаване на малцинствените групи“, с което (твърдение) лично аз не бих се съгласил. Въпросът за „пълното признаване“ на тези групи и до днес остава дискуссионен и по отношение на него едва ли някога е имало пълно съгласие сред социалните изследователи. При това дискуссионен е не само въпросът дали признаването задължително трябва да е „пълно“, но и въпросът дали то е дължимо в еднаква степен на всички малцинствени групи.

3. С оглед актуалната проблематика на дисертацията и нейните значими изследователски приноси, искрено препоръчвам на автора да прецизира още малко своя текст и след това сериозно да помисли за неговото публикуването като монография.

Научни приноси

Дисертацията на Франческо Трупия е оригинално научно изследване, което според мен има безспорни научни приноси. Ще маркирам накратко само някои от тях.

За да избегне опасността от есенциализиране на малцинствените култури и тяхната колективна идентичност, авторът прибегва до понятието „субалтерност“, което му позволява да насочи своето внимание не само към автохтонните, религиозни или етнически малцинствени общности, но и към вторично обособилите се *малцинства в малцинствата*, които, въпреки желанието си да получат признание в рамките на малцинственото пространство, към което принадлежат, често остават незабелязани и „застопорени между видимостта и невидимостта“ (стр. 29). Авторът напълно основателно констатира, че обитаваното от тях малцинствено пространство „не е нищо друго, освен пространство на неопределеност, хибридна и флуидност“ (стр. 29).

Понятието „субалтерност“, с което дисертанта избира да работи му дава възможност:

- а) Да вникне по-дълбоко в същността на разискваните от него проблеми на малцинствата в Източна Европа и културно-йерархизирани структури, в които те са вписани.
- б) Да подходи новаторски към предприетото от него проучване на малцинствения статут на субалтерност, свързан с практиките на изключване, маргинализация, гетоизация в посткомунистическите общества.
- в) Да прокара така важните за обосновката на основната му теза паралели между посткомунистическите и постколониалните изследвания.

Накрая държа да отбележа, че представените в автореферата научни приноси на дисертационния труд са логично следствие от проведеното научно

изследване. Те са убедителни и коректно отразени, поради което ги приемам без възражения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проблематиката, на която е посветено изследването на Франческо Трупия е актуална и значима, а авторските приноси към нея – несъмнени. Изводите, които авторът прави и в хода на изложението, и в заключението са добре аргументирани и успешно защитени. Авторефератът отразява точно и коректно основните положения и научните приноси на дисертацията. Съпътстващите документи са изготвени според изискванията на закона и другите нормативни документи, уреждащи процедурата. Тук отново държа да подчертая, че дисертантът се явява на защита с много повече от нужния брой публикации, за което заслужава адмирации.

Имайки предвид несъмнените качества и достойнства на предлагания за оценяване дисертационен труд, които имах възможността да представя в това становище, както и впечатляващата професионална и академична биография на дисертанта, напълно убедено предлагам да му бъде присъдена образователната и научната степен „доктор”.

12.04.2020
София

Член на научното жури:
Доц. д-р Лъчезар Антонов